

Державне управління мобілізаційними процесами в умовах війни на виснаження: порівняльний аналіз моделей України та російської федерації в контексті національної безпеки

State Management of Mobilization Processes in a War of Attrition: A Comparative Analysis of the Models of Ukraine and the Russian Federation in the Context of National Security

Іван Ткач ^A

Corresponding author: д.е.кон.н., професор, заслужений економіст України, e-mail: tim68@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5547-6303>

Олександр Кононенко ^B

кандидат політичних наук, радник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, e-mail: o.kononenko@ombudsman.gov.ua, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8029-9852>

Роман Войцеховський ^C

доктор філософії, старший викладач кафедри оперативного мистецтва, e-mail: voytsehovskiy31@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-6408-9620>

Андрій Мельниченко ^C

доктор філософії, доцент кафедри, e-mail: gatling.511@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6072-4989>

Андрій Шигида ^C

доцент кафедри оперативного мистецтва інституту державного військового управління, e-mail: shuguda@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9047-1073>

Василь Мосолов ^C

старший викладач кафедри оперативного мистецтва, e-mail: mvn50rim@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3974-8182>

Ivan Tkach ^A

Corresponding author: Dr, Prof., Honored Economist of Ukraine, e-mail: tim68@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5547-6303>

Olexandr Kononenko ^B

Candidate of Political Sciences, Advisor to the Commissioner of the Verkhovna Rada of Ukraine for human rights, e-mail: o.kononenko@ombudsman.gov.ua, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8029-9852>

Roman Voytsehovskiy ^C

Ph.D., Senior Lecturer in the Department of Operational Art, e-mail: voytsehovskiy31@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-6408-9620>

Andrii Melnychenko ^C

PhD, Associate Professor of the Department, e-mail: gatling.511@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6072-4989>

Andrii Shygida ^C

Associate Professor of the Department of Operational Art of the Institute of State Military Management, e-mail: shuguda@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9047-1073>

Vasyl Mosolov ^C

Senior Lecturer, Department of Operational Art, e-mail: mvn50rim@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3974-8182>

^A Воєнна академія імені Євгенія Березняка, м. Київ, Україна

^B Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, м. Київ, Україна

^C Національний університет оборони України, м. Київ, Україна

^A Yevhenii Bereznyak Military Academy, Kyiv, Ukraine

^B Secretariat of the Commissioner of the Verkhovna Rada of Ukraine for human rights, Kyiv, Ukraine

^C National Defense University of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Received: August 6, 2026 | Revised: August 29, 2026 | Accepted: August 31, 2026

УДК 351.86:355.271(477:470+571)

DOI: <https://doi.org/10.33445/sds.2026.16.4.2>

Мета роботи. Визначити особливості та ключові управлінські чинники функціонування мобілізаційних моделей України та російської федерації в умовах війни на виснаження та оцінити їх значення для стратегічної стійкості держави.

Метод дослідження. Застосовано системний, структурно-функціональний і порівняльний підходи. Порівняння здійснено за п'ятьма блоками: ресурсна база, механізми комплектування, інституційна координація, відтворення людського ресурсу та міжсекторальна стійкість.

Результати дослідження. Встановлено, що мобілізація набуває характеру постійного міжсекторального механізму державного управління. Українська модель демонструє тенденцію до адаптивно-селективного управління за суттєвих демографічних і ресурсних обмежень. Російська модель спирається на більшу ресурсну базу, вищу

Purpose. To identify the specific features and key managerial factors shaping the mobilization models of Ukraine and the Russian Federation under conditions of a war of attrition and to assess their significance for state strategic resilience.

Method. The study applies systems, structural-functional, and comparative approaches. The comparison is structured around five analytical dimensions: resource base, force-generation mechanisms, institutional coordination, human-resource regeneration, and cross-sectoral resilience.

Results. Mobilization is shown to function as a permanent cross-sectoral mechanism of public governance. The Ukrainian model demonstrates a tendency toward adaptive and selective management under significant demographic and resource constraints. The Russian model relies on a larger resource base, greater centralization, and extensive force regeneration through

централізацію та екстенсивне поповнення через контрактні й квазімобілізаційні механізми.

Теоретична цінність дослідження. Розвинуто концепцію мобілізації як циклу відтворення оборонного людського ресурсу та уточнено поняття мобілізаційної стійкості.

Практична цінність дослідження. Запропоновано напрями вдосконалення мобілізаційного планування, підготовки, ротації, бронювання та оцінювання соціально-економічних наслідків мобілізаційних рішень.

Оригінальність дослідження. Запропоновано п'ятиблокову концептуальну аналітичну матрицю порівняння мобілізаційних моделей за управлінськими критеріями та визначено систему індикаторів для її подальшої операціоналізації й емпіричної апробації.

Обмеження досліджень. Неповна симетрія відкритих даних, невизначеність воєнної статистики та неможливість кількісної апробації запропонованих індикаторів.

Тип статті. Теоретико-аналітична, порівняльне дослідження.

contract-based and quasi-mobilization mechanisms.

Theoretical Implications. The study advances the conceptualization of mobilization as a cyclical process of regenerating defense human resources and refines the concept of mobilization resilience.

Practical Implications. The findings provide directions for improving mobilization planning, training, rotation, reservation of critically important personnel, and assessment of the socioeconomic consequences of mobilization decisions.

Originality. A five-dimensional conceptual analytical matrix is proposed for comparing mobilization models according to managerial criteria, together with a set of indicators for subsequent empirical operationalization and validation.

Limitations. The study is constrained by asymmetries in publicly available data, uncertainty in wartime statistics, and the inability to quantitatively validate the proposed indicators.

Article type. Theoretical and analytical article; comparative study.

Ключові слова: мобілізація; державне управління; війна на виснаження; стратегічна стійкість; мобілізаційна стійкість; людський ресурс; національна безпека.

Keywords: Mobilization; State Management; Public Governance; War of Attrition; Strategic Resilience; Mobilization Resilience; Human Resources; National Security.

Вступ

Повномасштабна російсько-українська війна впродовж 2024–2026 рр. набула стійких рис війни на виснаження, за якої стратегічний результат дедалі більше залежить не від одноразового нарощування сил, а від здатності держав тривалий час відтворювати людські, матеріальні, фінансові та інституційні ресурси. Для такого типу протистояння характерними є значні бойові втрати, висока інтенсивність витрачання матеріальних ресурсів і відносно повільна зміна лінії фронту [7; 8]. За цих умов зростає значення не лише безпосередньо військової спроможності, а й ефективності державного управління ресурсами, необхідними для її постійного відновлення.

Мобілізація в умовах затяжної війни не може розглядатися виключно як епізодичний захід із переведення збройних сил на штати воєнного часу. В українському законодавстві вона визначається як комплекс заходів, що стосується не тільки сил оборони, а й функціонування національної економіки, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в особливий період [1; 2]. Такий нормативний підхід засвідчує міжсекторальний характер мобілізаційних процесів і необхідність розглядати їх як складову державного управління.

Практична реалізація мобілізаційної політики формує складну управлінську дилему. З одного боку, недостатнє поповнення сил оборони може знижувати їхню здатність підтримувати необхідний рівень бойової спроможності. З іншого боку, надмірне або структурно неузгоджене вилучення людського ресурсу з цивільної економіки здатне посилювати кадрові дефіцити в критично важливих секторах, ускладнювати функціонування інфраструктури, промисловості, державного сектору та системи соціального забезпечення. Тому оцінювання мобілізаційної політики не може обмежуватися кількістю залучених осіб. Необхідно враховувати якість управління повним циклом відтворення людського ресурсу: його залучення, підготовку, розподіл, використання, ротацію, відновлення та повторне поповнення.

У межах цього дослідження мобілізація трактується як багаторівневий процес державного управління, у якому рішення щодо комплектування сил оборони одночасно впливають на розподіл людського капіталу, бюджетні пріоритети, функціонування ринку праці, соціальні зобов'язання держави та інституційну взаємодію. Таке трактування є ширшим за розуміння мобілізації лише як процедури призову або адміністративного залучення громадян до військової служби.

Відповідно, для аналітичних цілей стратегічна стійкість у цій роботі розглядається як здатність держави тривалий час підтримувати необхідний рівень оборонних спроможностей шляхом відтворення людських, економічних та інституційних ресурсів без критичної деградації

базових цивільних функцій. Мобілізаційна стійкість є складовою стратегічної стійкості та характеризує спроможність держави забезпечувати необхідне поповнення, підготовку, ротацію і відновлення персоналу за прийнятного рівня навантаження на економіку, соціальну систему та державні інституції.

Наукова проблема полягає в недостатній операціоналізації мобілізації саме як державно-управлінського процесу. Значна частина наявних досліджень зосереджується на правових, кадрових, військово-організаційних або окремих ресурсних аспектах мобілізації [4–6]. Водночас у тривалій війні необхідно аналізувати взаємозв'язок мобілізаційної політики з демографічною ситуацією, ринком праці, бюджетними можливостями держави, підготовкою резерву, ротацією, відновленням персоналу та спроможністю зберігати критичні цивільні функції.

Особливої актуальності ця проблема набуває у порівняльному вимірі. Україна та російська федерація мають суттєво різні демографічні, економічні, інституційні та політичні передумови реалізації мобілізаційної політики. Для російської федерації дослідницькі центри фіксують прагнення уникати нової загальнонаціональної хвилі мобілізації шляхом розширення контрактного набору, використання фінансових стимулів, регіональних рекрутингових кампаній та інших форм так званої прихованої або криптомобілізації [10; 16; 17]. В Україні у 2024 р. було істотно змінено нормативну архітектуру мобілізації, військового обліку та окремих питань проходження військової служби [2]. Водночас українська модель функціонує за умов суттєво меншої демографічної бази, масштабного переміщення населення та значного навантаження на економічну й соціальну системи [12; 13].

Отже, порівняння мобілізаційних моделей України та російської федерації доцільно здійснювати не на рівні загальних або політично забарвлених характеристик, а через визначені управлінські критерії, індикатори та обмеження даних.

Мета статті – визначити особливості та ключові управлінські чинники функціонування мобілізаційних моделей України та російської федерації в умовах війни на виснаження на основі їх порівняльного аналізу та оцінити значення цих чинників для стратегічної стійкості держави.

Огляд літератури

Наукова література, релевантна до проблеми мобілізації в умовах війни на виснаження, має виразно міждисциплінарний характер. Її доцільно систематизувати за чотирма взаємопов'язаними напрямками: дослідження мобілізації та мобілізаційної підготовки як функції держави; праці з формування, підготовки та відновлення військових сил (*force generation*); дослідження стратегічної стійкості та війни на виснаження; аналітичні роботи, присвячені еволюції російської системи комплектування й ресурсного забезпечення війни. Окремо важливим є демографічно-економічний напрям, який дає змогу оцінити зовнішні обмеження мобілізаційної політики.

У вітчизняній науковій літературі мобілізація традиційно розглядається як складова оборонного планування, мобілізаційної підготовки та реалізації повноважень органів державної влади. П. Волотівський аналізує повноваження органів державної влади у сфері мобілізаційної підготовки та мобілізації, акцентуючи увагу на інституційному вимірі цієї діяльності [5]. О. Семененко та співавтори розробляють методичний підхід і моделі організації досліджень, спрямованих на підвищення ефективності мобілізації в Україні в умовах війни [4]. У роботі О. Семененка, В. Гурковського, Є. Романенка та О. Вербовенка розглядаються організаційно-правові аспекти підготовки громадян до національного спротиву [6]. Сукупно ці дослідження засвідчують, що мобілізаційна проблематика виходить за межі процедури призову та включає нормативну, організаційну, інституційну і суспільну складові.

Такий висновок узгоджується з нормативним змістом мобілізаційної підготовки в Україні. Закон України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію” охоплює правове, наукове, методичне та інформаційне забезпечення, військовий облік, накопичення військово-

навчених людських ресурсів, бронювання військовозобов'язаних, підготовку транспортної системи та заходи, пов'язані з перерозподілом трудових ресурсів [1]. Мобілізація також передбачає переведення національної економіки, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств та організацій на функціонування в умовах особливого періоду. Отже, нормативне регулювання підтверджує правомірність аналізу мобілізації як міжсекторального управлінського процесу.

Другий напрям формують дослідження *force generation*, тобто формування, підготовки, відновлення та інтеграції військових сил. Особливе значення має дослідження J. Watling 2026 року, присвячене трансформації української системи підготовки та формування сил під час повномасштабної війни [14]. Автор відзначає поєднання високої адаптивності української системи з проблемами фрагментації підготовки, нерівномірності стандартів та труднощами поширення набутого досвіду між різними рівнями і структурами. Це має принципове значення для розуміння мобілізаційної спроможності: сама кількість залучених осіб ще не означає пропорційного збільшення військової спроможності, якщо система не забезпечує належної підготовки, інтеграції та відновлення підрозділів.

Зазначений підхід дозволяє розглядати мобілізацію не як лінійний процес “залучення – використання”, а як цикл відтворення людського ресурсу. До нього входять визначення потреби, набір, підготовка, розподіл, бойове застосування, ротація, лікування та реабілітація, відновлення і повторне поповнення. Саме здатність підтримувати цей цикл без критичного погіршення його окремих елементів є одним із ключових показників мобілізаційної стійкості.

Третій напрям охоплює дослідження війни на виснаження та стратегічної стійкості. У сучасній літературі наголошується, що затяжний конфлікт перетворюється на конкуренцію не лише між збройними силами, а й між економіками, суспільствами, оборонно-промисловими комплексами та державними інституціями [9; 14; 15]. З цього випливає, що абсолютна ресурсна перевага сама по собі не гарантує стратегічного результату. Вирішальне значення має здатність держави конвертувати ресурс у підготовлену, забезпечену й керовану військову спроможність та систематично компенсувати накопичувальні втрати.

Аналітичні дослідження CSIS ілюструють масштаб ресурсних витрат у російсько-українській війні. S. Jones і R. McCabe у січні 2026 року оцінювали сукупні російські бойові втрати від лютого 2022 року майже у 1,2 млн осіб і водночас фіксували низькі темпи територіального просування на окремих напрямках [7]. Водночас такі дані не дають підстав автоматично ототожнювати високі втрати з неефективністю мобілізаційної системи. Вони насамперед вказують на масштаби постійної потреби у відтворенні особового складу та на необхідність оцінювати співвідношення між темпом поповнення, якістю підготовки, матеріальним забезпеченням і результатами бойового застосування.

Четвертий напрям представлений спеціальними дослідженнями еволюції російської мобілізаційної системи. У звіті CNA П. Шварц і Д. Горенбург аналізують мобілізаційні заходи російської федерації від довоєнних реформ до повномасштабної війни та показують, що російська система послідовно комбінувала контрактний набір, приватні військові структури, регіональні добровольчі формування, мобілізацію резервістів та інші канали комплектування [16]. Отже, її некоректно зводити лише до часткової мобілізації, оголошеної восени 2022 року.

Подібного висновку доходить М. Кляйн у дослідженні Stiftung Wissenschaft und Politik, виокремлюючи кілька взаємопов'язаних етапів російського набору: початкові ситуативні заходи після невдач 2022 року, часткову мобілізацію та подальше розгортання прихованої мобілізації через контрактний набір і різні форми добровольчого залучення [17]. Авторка також акцентує політичну ціну примусової мобілізації та прагнення російського керівництва мінімізувати внутрішньополітичні ризики шляхом диференційованого розподілу людських витрат війни.

Ці висновки дозволяють точніше використовувати поняття “екстенсивної”

мобілізаційної моделі. Йдеться не про один конкретний адміністративний механізм, а про підтримання необхідного обсягу поповнення шляхом постійного розширення та комбінування каналів залучення людського ресурсу.

Оцінки CSIS щодо 2025 року свідчать, що така логіка зберігалася. М. Бергманн і М. Снегова зазначають, що російська система продовжувала залучати приблизно 30–40 тис. контрактників щомісяця, тоді як регіональні виплати за підписання контракту зростали [18]. Автори розглядають підвищення фінансових стимулів як один із індикаторів ускладнення рекрутингу, але водночас застерігають від передчасних висновків про швидке вичерпання російської ресурсної бази. Тому науково коректніше говорити не про безпосереднє наближення до вичерпання людського ресурсу, а про поступове підвищення вартості його залучення та підтримання.

Важливим аспектом є співвідношення темпу рекрутингу та можливостей системи підготовки. Матеріали ISW за 2025 рік містять повідомлення про випадки коротких строків підготовки окремих категорій російських контрактників та залежність її якості від навчальних центрів і командування [19]. Через OSINT-характер цих даних їх не можна поширювати на всю російську систему, однак вони підтверджують методологічно важливу тезу: кількісний набір необхідно оцінювати разом із пропускнуою спроможністю системи підготовки.

Для України демографічний та економічний вимір мобілізації має особливу вагу. UNHCR станом на кінець 2025 року повідомляв про 5,3 млн біженців і шукачів притулку з України у світі та близько 3,8 млн внутрішньо переміщених осіб [12]. World Bank характеризує українську економіку як таку, що функціонує за умов значних руйнувань, дефіциту робочої сили, переміщення населення, відтоку людського капіталу та необхідності подальшої реінтеграції ветеранів у ринок праці [13]. Ці показники не можуть використовуватися як пряме вимірювання мобілізаційного резерву, однак вони підтверджують структурне звуження та ускладнення управління людським ресурсом.

Таким чином, проведений огляд літератури виявляє кілька важливих закономірностей. По-перше, вітчизняна література достатньо ґрунтовно висвітлює нормативні й організаційні аспекти мобілізації. По-друге, міжнародні дослідження значно детальніше аналізують *force generation*, рекрутинг, бойові втрати, підготовку та ресурсну стійкість. По-третє, спеціалізовані дослідження російської системи показують її багатоканальність і здатність змінювати механізми комплектування залежно від політичних та ресурсних обмежень. Водночас ці напрями переважно розглядаються окремо.

Саме тут простежується наукова прогалина. У наявних дослідженнях недостатньо інтегровано аналіз комплектування, підготовки, ротації, відновлення особового складу, бронювання критично важливих працівників, демографічних обмежень та впливу мобілізації на цивільну економіку в єдину державно-управлінську модель. Запропонований у цій статті підхід спрямований на подолання цієї фрагментарності шляхом розгляду мобілізації як циклу відтворення людського ресурсу та порівняння мобілізаційних моделей України і російської федерації за уніфікованими управлінськими критеріями.

Наукова новизна дослідження полягає в розвитку концептуального підходу до мобілізації як циклу відтворення оборонного людського ресурсу та в розробленні аналітичної матриці порівняння мобілізаційних моделей за ресурсним, комплектувальним, інституційним, відтворювальним і міжсекторальним блоками.

Запропонована матриця має характер концептуальної аналітичної рамки (*conceptual analytical framework*). Вона забезпечує структуроване порівняння мобілізаційних моделей за уніфікованими управлінськими критеріями, однак на цьому етапі дослідження не є формалізованою інтегральною моделлю оцінювання. Її кількісна операціоналізація та емпірична валідація становлять окремий напрям подальших досліджень.

Методологія дослідження

Методологічну основу дослідження становить системний підхід, відповідно до якого мобілізація розглядається не як окремий адміністративний акт, а як циклічний процес відтворення людського ресурсу, необхідного для підтримання оборонної спроможності держави. Аналітичний цикл включає такі взаємопов'язані етапи: планування потреби → залучення людського ресурсу → базова та фахова підготовка → розподіл і використання → ротація або вибуття → відновлення → повторне поповнення.

Такий підхід дозволяє оцінювати не лише спроможність держави залучати необхідну кількість осіб, а й узгодженість усіх елементів процесу. Відповідно, управлінська ефективність мобілізаційної системи розглядається як спроможність забезпечувати безперервність зазначеного циклу, підтримувати належну якість підготовки та інтеграції персоналу і водночас не створювати критичного навантаження на цивільні функції держави.

Для зіставлення мобілізаційних моделей України та російської федерації застосовано порівняльний метод. Порівняння здійснюється не за абсолютною кількістю мобілізованих або контрактників, а за сукупністю управлінських параметрів. Такий підхід обумовлений суттєвою асиметрією демографічних, економічних, інституційних і політичних передумов двох держав, через що пряме зіставлення абсолютних числових показників мало б обмежену аналітичну цінність.

Порівняльний аналіз структуровано за п'ятьма блоками критеріїв: ресурсна база; механізми комплектування; інституційна координація; відтворення людського ресурсу; інтеграція мобілізаційної політики з економічною та соціальною політикою.

Порівняння за кожним аналітичним блоком здійснювалося послідовно у три етапи. На першому етапі визначалися фактичні та нормативні характеристики відповідної мобілізаційної моделі. На другому етапі вони зіставлялися за однаковими управлінськими критеріями для обох держав. На третьому етапі формулювався якісний порівняльний висновок щодо характеру управлінського механізму, його ресурсних обмежень та потенційного впливу на мобілізаційну стійкість. Категорії “селективність”, “адаптивність”, “екстенсивність” і “централізація” використовувалися як аналітичні характеристики моделей, а не як кількісні оцінки їх ефективності.

У межах блоку “ресурсна база” враховуються демографічна база, міграційні процеси, доступність людського ресурсу та кадрові обмеження. Основне аналітичне питання полягає в тому, наскільки держава може підтримувати необхідний рівень поповнення без критичного виснаження цивільного сектору.

Блок “механізми комплектування” охоплює мобілізацію, контрактний набір, добровільне залучення, використання резерву та матеріальні стимули. Його метою є визначення того, якими інструментами держава забезпечує постійне поповнення особового складу та компенсує втрати.

У межах блоку “інституційна координація” оцінюються розподіл повноважень, військовий облік, механізми бронювання, взаємодія військових і цивільних органів державної влади та узгодженість рішень між сектором оборони й економікою.

Блок “відтворення людського ресурсу” включає підготовку, ротацію, реабілітацію, якість поповнення та відновлення військових підрозділів. Центральним питанням є спроможність системи перетворювати кількісне поповнення на реальну та стійку військову спроможність.

Останній блок – “міжсекторальна стійкість” – охоплює вплив мобілізаційних рішень на ринок праці, критично важливі галузі, соціальну сферу та бюджетні можливості. Цей критерій використовується для оцінювання потенційної вартості мобілізаційної політики для цивільного функціонування держави.

Відповідна аналітична матриця має такий вигляд.

Таблиця 1: Аналітична матриця порівняння мобілізаційних моделей

Блок	Основні індикатори	Аналітичне питання	Тип даних
Ресурсна база	демографічна база; міграція; доступність людського ресурсу; кадрові обмеження	Наскільки держава може підтримувати поповнення без критичного виснаження цивільного сектору?	демографічні та економічні дані
Механізми комплектування	мобілізація; контрактний набір; добровільне залучення; резерв; стимули	Якими інструментами держава компенсує втрати та формує поповнення?	нормативні акти; OSINT; аналітичні джерела
Інституційна координація	розподіл повноважень; військовий облік; бронювання; взаємодія цивільних і військових органів	Наскільки узгоджені рішення між сектором оборони, економікою та органами влади?	законодавство; управлінські практики
Відтворення людського ресурсу	підготовка; ротація; реабілітація; якість поповнення; відновлення підрозділів	Чи здатна система перетворювати кількісне поповнення на стійку військову спроможність?	академічні та військово-аналітичні дослідження
Міжсекторальна стійкість	ринок праці; критичні галузі; соціальні наслідки; бюджетні обмеження	Який вплив мобілізаційна модель має на цивільне функціонування держави?	економічні та соціальні дані

Джерело: розроблено авторами.

Емпірична база дослідження включає нормативно-правові акти України [1–3], українські наукові публікації [4–6], академічне дослідження Oxford University Press [14], спеціалізовані дослідження CNA та Stiftung Wissenschaft und Politik [16; 17], матеріали CSIS та ISW [7–11; 18; 19], а також дані UNHCR і World Bank [12; 13].

Під час відбору джерел застосовано ієрархічний принцип доказовості. Найвищий пріоритет мають нормативно-правові акти та академічні публікації. Наступний рівень становлять спеціалізовані дослідження профільних аналітичних установ. OSINT-матеріали використовуються переважно для контекстуалізації параметрів, щодо яких офіційна воєнна статистика є неповною або недоступною.

Для зниження ризику інформаційних викривлень застосовувався принцип джерельної триангуляції. Кількісні та якісні твердження щодо мобілізаційних процесів, за можливості, зіставлялися з матеріалами декількох незалежних джерел різного типу. Дані, що не мали достатнього незалежного підтвердження, використовувалися як контекстуальні індикатори та не слугували самостійною підставою для категоричних причинно-наслідкових висновків.

Основним часовим горизонтом дослідження є 2024–2026 рр. Дані 2022–2023 рр. використовуються ретроспективно лише в тих випадках, коли це необхідно для встановлення траєкторії трансформації мобілізаційних моделей та пояснення інституційних змін.

Методологічним обмеженням дослідження є неоднакова доступність і якість відкритої інформації щодо України та російської федерації. Дані про бойові втрати, чисельність залученого персоналу, строки підготовки, масштаби ротації та окремі практики комплектування не є симетрично доступними та можуть містити статистичні, методичні або політичні викривлення. Тому кількісні показники в роботі використовуються переважно як контекстуальні індикатори, тоді як основні висновки формулюються щодо управлінської логіки, інституційної структури та ресурсних обмежень мобілізаційних моделей, а не щодо точних абсолютних величин.

Ця методологія не передбачає побудови формалізованого інтегрального індексу мобілізаційної стійкості, оскільки наявна емпірична база не забезпечує достатньої симетричності даних щодо обох держав. Запропонована система критеріїв використовується як аналітична порівняльна рамка, що дозволяє відокремити оцінювання якості управління мобілізаційними

процесами від простого зіставлення абсолютних ресурсних показників.

Результати

Мобілізація як постійний механізм державного управління

У війні на виснаження мобілізаційна система працює не як одноразовий акт, а як безперервний цикл відтворення спроможностей. Його центральним управлінським завданням є баланс між трьома потребами: своєчасним поповненням сил оборони, збереженням якості підготовки персоналу та недопущенням критичного вилучення працівників із секторів, від яких залежить функціонування держави.

В українському випадку ця логіка прямо простежується через поєднання мобілізаційного законодавства з механізмом бронювання військовозобов'язаних, що покликаний зберігати кадрову спроможність органів влади, підприємств та установ, критично важливих для економіки і життєдіяльності населення [1–3]. Отже, бронювання є не винятком із мобілізаційної політики, а одним із її інструментів балансування.

Для російської федерації аналітичні джерела вказують на іншу логіку: підтримання високого темпу поповнення через контрактування, регіональні фінансові стимули, залучення соціально вразливих груп і постійний пошук додаткових джерел комплектування, що дозволяє уникати політичної ціни нової формальної загальної мобілізації [10]. Така модель є більш централізованою й кількісно орієнтованою, але її стійкість залежить від здатності підтримувати фінансові стимули, навчальну інфраструктуру та якість поповнення.

Ресурсний контекст війни на виснаження

На початку 2026 р. CSIS оцінював сукупні російські бойові втрати з лютого 2022 р. майже у 1,2 млн осіб, включаючи загиблих, поранених і зниклих безвісти, а кількість загиблих — у діапазоні приблизно 275–325 тис. осіб [7]. Ці оцінки не є офіційною верифікованою статистикою, однак демонструють масштаб вимог до системи відтворення особового складу.

Той самий аналіз показує, що значні втрати не трансформуються автоматично у швидкі територіальні результати: у Покровському напрямку середній темп просування у відповідний період оцінювався приблизно у 70 м на добу, а сукупні територіальні здобутки російських сил від початку 2024 р. залишалися обмеженими [7]. Для предмета цієї статті важливим є не саме співвідношення втрат і території, а висновок про високу ресурсомісткість продовження бойових дій.

Україна має інший тип структурного обмеження. Масштабна вимушена міграція та внутрішнє переміщення скорочують доступність людського ресурсу для економіки й оборони. За даними UNHCR, у 2025 р. за межами України перебували мільйони біженців і шукачів притулку, а мільйони осіб залишалися внутрішньо переміщеними [12]. Дані World Bank також фіксують істотну зміну демографічної бази порівняно з довоєнним періодом [13]. Водночас статистичні оцінки населення під час війни мають методологічні обмеження, тому їх недоцільно механічно трактувати як точний мобілізаційний резерв.

Таблиця 2: Ресурсні індикатори, релевантні для оцінювання мобілізаційної стійкості

Індикатор	Україна	Російська федерація	Інтерпретація
Демографічна база	Суттєво звужена війною, міграцією та довгостроковим демографічним спадом [12; 13]	Значно більша абсолютна база, але наявні довгострокові демографічні та кадрові обмеження	Асиметрія абсолютного ресурсу не тотожна асиметрії управлінської ефективності
Вимушене переміщення	Масштабна зовнішня та внутрішня міграція [12]	Не є співмірним за масштабом фактором мобілізаційної моделі	Для України міграція одночасно впливає на ринок праці,

Індикатор	Україна	Російська федерація	Інтерпретація
			податкову базу і потенційний резерв
Відтворення особового складу	Поєднання мобілізації, контрактування, підготовки, бронювання та реформ обліку [1–3; 11]	Контрактний і квазімобілізаційний набір, фінансові стимули, регіональні кампанії [10]	Ключова відмінність полягає у механізмах компенсації втрат
Якість поповнення	Залежить від тривалості підготовки, забезпечення та здатності відновлювати підрозділи [11; 14]	Висока інтенсивність поповнення може збільшувати навантаження на підготовку й командування [10; 15]	Кількість без достатньої підготовки не дорівнює стійкій бойовій спроможності

Джерело: розроблено авторами.

Порівняння мобілізаційних моделей України та російської федерації

За першим блоком – ресурсною базою – Україна перебуває у структурно складнішому становищі через меншу чисельність населення, масштабне переміщення громадян та необхідність одночасно утримувати оборонну й цивільну спроможність. Це об’єктивно посилює цінність селективних механізмів: бронювання критично важливих працівників, пріоритизації військово-облікових спеціальностей, підвищення якості підготовки та збереження досвідченого персоналу.

За другим блоком – механізмами комплектування – українську модель коректніше характеризувати не як уже сформовану “селективну”, а як модель із тенденцією до посилення селективних та адаптивних інструментів. Законодавчі зміни 2024 р. модернізували правила військового обліку, мобілізації та окремих процедур проходження служби [2]. Проте наявність таких механізмів ще не є доказом їх однаково ефективної реалізації в усіх регіонах і секторах.

Російська модель у 2024–2026 рр. характеризується поєднанням централізованого управління з децентралізованими за виконанням регіональними кампаніями набору. Підвищення фінансових стимулів і пошук нових джерел рекрутів свідчать про прагнення підтримувати чисельність без оголошення нової масштабної мобілізації [10]. Тому термін “екстенсивна” у цій роботі використовується не як політична оцінка, а як характеристика моделі, в якій ключовим компенсатором втрат залишається масштаб постійного поповнення.

За третім блоком – інституційною координацією – українська система є складнішою через необхідність правового узгодження рішень між військовими органами, центральними органами виконавчої влади, місцевими органами, роботодавцями та системою бронювання. Перевагою такої моделі є можливість враховувати галузеві потреби; недоліком – вища транзакційна складність і ризик неоднорідності реалізації.

За четвертим блоком – відтворенням людського ресурсу – для обох сторін критичними є підготовка, збереження досвіду та відновлення підрозділів. Сучасні академічні дослідження force generation підкреслюють, що швидке нарощування чисельності без відповідної інфраструктури навчання, оснащення та командного ядра створює довгострокові витрати для якості формувань [14; 15]. У межах цього дослідження пропонується поняття “ефективне поповнення”, під яким розуміється та частина залученого людського ресурсу, яка після проходження необхідної підготовки, розподілу за відповідною спеціальністю та інтеграції до військових формувань фактично забезпечує відновлення або приріст їхньої функціональної спроможності.

На концептуальному рівні ефективність поповнення може характеризуватися співвідношенням між валовим обсягом залученого персоналу та чисельністю персоналу, який завершив необхідний цикл підготовки й інтеграції. Кількісне визначення такого показника потребує доступу до стандартизованих даних і в цій статті не здійснюється.

За п'ятим блоком – міжсекторальною стійкістю – Україна сильніше залежить від точності балансування між оборонною потребою та цивільною економікою. Механізм бронювання є інституційною відповіддю на цю дилему [3]. Для російської федерації більша демографічна база зменшує короткострокову гостроту такого балансу, однак не усуває витрат, пов'язаних із дефіцитом робочої сили, мілітаризацією виробництва та довготривалими наслідками втрат людського капіталу [7].

Таблиця 3: Порівняльна управлінська матриця мобілізаційних моделей

Критерій	Україна	Російська федерація	Управлінський висновок
Ресурсна база	Обмежена; висока чутливість до вилучення працівників із цивільних секторів	Значно ширша абсолютна база	Україні потрібна вища точність розподілу людського ресурсу
Комплектування	Загальна мобілізація + контрактування + облік + бронювання; тенденція до селективності	Контрактний набір + фінансові стимули + квазімобілізаційні механізми	Моделі різняться не лише масштабом, а й набором управлінських інструментів
Централізація	Багаторівнева координація цивільних і військових інституцій	Вища політична централізація; регіональне виконання набору	Централізація полегшує швидкість, але не гарантує якості відтворення
Відтворення	Критичними є підготовка, ротація, збереження досвіду і забезпечення	Критичними є сталість набору та пропускна спроможність системи підготовки	Для обох моделей ключовий показник — ефективне, а не валове поповнення
Соціально-економічна інтеграція	Висока необхідність узгодження з ринком праці та критичними галузями	Короткостроково більший простір для екстенсивного залучення; довгостроково накопичуються кадрові витрати	Стійкість визначається здатністю уникати критичної деградації цивільних функцій

Джерело: розроблено авторами.

Управлінські чинники стратегічної стійкості

Порівняльний аналіз дозволяє виділити п'ять управлінських чинників, через які мобілізаційна політика потенційно впливає на мобілізаційну стійкість та, опосередковано, на ширшу стратегічну стійкість держави. Перший — якість прогнозування потреби: мобілізаційні рішення мають ґрунтуватися не лише на поточному дефіциті особового складу, а й на прогнозі втрат, ротацій, навчальних спроможностей та забезпечення. Другий — селективність розподілу: однакова кількість мобілізованих може мати різний ефект залежно від спеціальності, підготовки та місця використання.

Третій чинник — пропускна спроможність системи підготовки. Якщо кількісний набір перевищує можливості навчальних центрів, забезпечення та командного ядра, гранична корисність додаткового поповнення зменшується. Четвертий — ротація та відновлення.

Відсутність прогнозованих циклів ротації підвищує виснаження персоналу й ускладнює збереження досвіду. П'ятий — міжсекторальний баланс, тобто спроможність одночасно забезпечувати оборону й функціонування критично важливих секторів економіки.

На цій основі мобілізаційну стійкість доцільно оцінювати не одним показником, а системою індикаторів: виконання обґрунтованої потреби у поповненні; частка персоналу, який завершив необхідний цикл підготовки; середня тривалість відновлення підрозділів; забезпеченість ротацій; кадровий дефіцит у критичних цивільних секторах; частка заброньованих працівників у критичних функціях; динаміка витрат на набір і підготовку одного військовослужбовця. У цій статті така система визначається концептуально; її кількісна апробація є напрямом подальших досліджень.

Практичні напрями вдосконалення мобілізаційного управління України

З урахуванням концептуального характеру дослідження отримані результати дозволяють сформулювати такі напрями вдосконалення мобілізаційного управління України, які потребують подальшої інституційної та емпіричної оцінки.

З отриманих результатів випливають конкретні управлінські напрями. По-перше, мобілізаційне планування доцільно інтегрувати з прогнозом кадрової критичності цивільних професій і галузей, щоб бронювання виконувало функцію не ситуативного винятку, а елементу загального балансу людського ресурсу.

По-друге, доцільно формувати єдину систему показників відтворення особового складу, у якій окремо враховуються мобілізовані, підготовлені, розподілені, введені до бойових підрозділів, тимчасово вибулі, відновлені та повернуті до служби. Це зменшить ризик управлінської помилки, коли валова кількість залучених осіб ототожнюється з реальною бойовою спроможністю.

По-третє, планування набору має бути синхронізоване з пропускнуою спроможністю навчальної інфраструктури й доступним комплектом озброєння та оснащення. По-четверте, ротацію слід розглядати як елемент мобілізаційного циклу, а не лише як оперативне кадрове рішення. По-п'яте, для оцінювання наслідків мобілізаційних рішень доцільно запровадити регулярний міжвідомчий аналіз впливу на ринок праці, критичні підприємства, місцеві бюджети та соціальні системи.

Обговорення

Отримані результати доцільно інтерпретувати передусім як порівняння управлінських механізмів, а не як спробу визначити “кращу” мобілізаційну модель. Україна та російська федерація діють за принципово різних демографічних, політичних, економічних і міжнародних умов. Тому пряме зіставлення абсолютних обсягів мобілізованого чи контрактного персоналу без урахування цих контекстів створювало б методологічно хибне враження симетричності двох систем.

Перший результат, який потребує обговорення, – перехід від кількісного до відтворювального розуміння мобілізації. У наявних аналітичних матеріалах війна часто описується через сукупні втрати та темпи їх компенсації. Проте дослідження J. Watling щодо української системи force generation показує, що між залученням людини до війська і появою стійкої бойової спроможності існує складний ланцюг підготовки, формування підрозділів, передачі досвіду та інтеграції нових спроможностей [14]. Це узгоджується з результатами нашого аналізу: валове поповнення є необхідним, але недостатнім індикатором мобілізаційної стійкості.

Другий результат стосується української моделі. Її не слід ідеалізувати як сформовану селективну систему. Нормативні зміни 2024–2026 рр., розвиток цифрового військового обліку, бронювання та диференціація кадрових потреб створюють інституційні передумови для більш селективного управління, але відкриті джерела не дають достатньої емпіричної бази для

твердження, що селективність уже стала універсальною характеристикою практики. Тому запропоноване в роботі формулювання «тенденція до адаптивно-селективного управління» є свідомо обережним.

Водночас саме для України селективність має особливе значення через структурний дефіцит людського ресурсу. Дані UNHCR про мільйони зовнішньо та внутрішньо переміщених осіб [12], а також висновки World Bank щодо серйозного дефіциту робочої сили [13] свідчать, що мобілізаційна політика не може розглядатися ізольовано від ринку праці. Вилучення працівника з цивільного сектору має альтернативну вартість, особливо якщо йдеться про енергетику, оборонне виробництво, транспорт, медицину, державне управління або інші критичні функції. Саме в цьому контексті законодавчо визначене бронювання набуває значення інструменту управління мобілізаційною стійкістю, а не лише механізму відстрочки [1; 3].

Третій результат стосується російської моделі. Високі абсолютні втрати, зафіксовані в оцінках CSIS [7], не означають автоматичного виснаження мобілізаційної спроможності. Навпаки, здатність тривалий час компенсувати значну частину втрат є свідченням наявності суттєвої ресурсної бази та дієвих механізмів набору. Водночас дуже високий темп втрат підвищує вимоги до системи підготовки, командного ядра, матеріального забезпечення і фінансування рекрутингу. Отже, потенційна вразливість екстенсивної моделі полягає не в самій масовості, а в зростанні граничної вартості підтримання потрібної якості поповнення.

Водночас наявні відкриті джерела не дають достатніх підстав для прямого причинного висновку про те, що екстенсивний характер поповнення сам по собі призводить до зниження якості військових формувань. Коректніше стверджувати, що високі темпи поповнення підвищують навантаження на систему підготовки, командне ядро, матеріальне забезпечення та механізми інтеграції персоналу, що за певних умов може збільшувати ризик неоднорідності його підготовки та бойової ефективності.

Четвертий результат – необхідність розмежувати стратегічну та мобілізаційну стійкість. Мобілізаційна стійкість є лише одним із компонентів стратегічної стійкості держави. Вона не охоплює повністю виробництво озброєння, зовнішню військову допомогу, енергетичну стійкість, фінансову систему, технологічну адаптацію чи дипломатичні ресурси. Тому висновки статті не слід трактувати як комплексну оцінку стратегічної переваги України або російської федерації. Предметом дослідження є вузла ланка – управління відтворенням людського ресурсу та його взаємодія з цивільними функціями держави.

Соціальна легітимність мобілізаційної політики потенційно є важливим чинником її довгострокової стійкості. Водночас її коректне порівняльне оцінювання потребує репрезентативних соціологічних даних, зіставної методики вимірювання та аналізу динаміки суспільних установок в обох державах. Через відсутність такого симетричного масиву даних соціальна легітимність у цьому дослідженні не використовується як емпірично вимірний критерій порівняння.

Порівняння також показує, що інституційна складність не є однозначно негативною характеристикою. Українська модель передбачає взаємодію військових органів, уряду, місцевих органів, роботодавців і механізмів бронювання. Це збільшує транзакційні витрати та ризик неоднорідності виконання, але одночасно дозволяє враховувати критичність окремих цивільних функцій. Більш централізована система може швидше перерозподіляти ресурс, однак швидкість рішення не є тотожною оптимальності його довгострокових наслідків.

У практичному вимірі результати підтримують перехід від показника «скільки осіб залучено» до набору показників “що система отримала після залучення”. До таких показників належать завершення підготовки, відповідність спеціальності посаді, час інтеграції у підрозділ, збереження командного ядра, можливість ротації, повернення після лікування та реабілітації, а також кадрові втрати критичних цивільних секторів. Відкритих даних для кількісного

розрахунку такого інтегрального індексу наразі недостатньо; тому запропонована система має статус концептуальної рамки, а не готового статистичного індексу.

Таким чином, обговорення результатів підтверджує головну тезу дослідження, але водночас звужує межі її застосування. Війна на виснаження справді підвищує значення якості державного управління мобілізаційними процесами, проте мобілізаційна модель не може пояснювати стратегічний результат ізольовано. Її слід аналізувати у взаємодії з системою підготовки військ, економічною спроможністю, оборонним виробництвом, зовнішньою підтримкою та здатністю держави зберігати критичні цивільні функції.

Додаткове зіставлення з дослідженнями CNA і SWP дає підстави уточнити типологію російської моделі. Її централізованість проявляється у визначенні загальних цілей чисельності та правил служби, але фактичний набір є багатоканальним і частково децентралізованим за виконанням: у ньому беруть участь регіони, контрактна система та різні добровольчі структури [16; 17]. Тому дихотомія “централізована Росія – децентралізована Україна” була б надмірним спрощенням. Коректніше порівнювати рівень політичної централізації, різноманітність каналів комплектування та механізми координації окремо.

Так само потребує уточнення теза про ресурсну перевагу російської федерації. Більша демографічна база створює ширший простір для поповнення, але не усуває економічної ціни рекрутингу. CSIS у 2025 році оцінював щомісячний контрактний набір приблизно у 30–40 тис. осіб та фіксував зростання середньої вартості регіональних бонусів [18]. Це дозволяє використовувати вартість залучення одного контрактника як потенційний непрямий індикатор напруження системи, однак не як самодостатній доказ її виснаження.

Для української моделі аналогічно важливо не підміняти аналіз нормативними намірами. Законодавство та механізм бронювання підтверджують інституційну спробу балансувати оборонні потреби і функціонування критичних секторів [1–3], але сам факт існування правового механізму не доводить оптимальності розподілу людського ресурсу. Емпірична перевірка такої оптимальності вимагала б даних про вакансії, дефіцит спеціальностей, фактичні обсяги бронювання, результати комплектування та продуктивність критичних підприємств, які у відкритому доступі представлені неповно.

Звідси випливає ще одне методологічне уточнення: запропоновані показники “ефективного поповнення” слід розглядати як програму подальшого вимірювання, а не як уже апробовану шкалу. Їх перевага полягає в тому, що вони переводять дискусію з політичних оцінок на спостережувані параметри – завершення підготовки, відповідність спеціальності, інтеграцію в підрозділ, ротацію, відновлення та вплив на цивільний кадровий ресурс. Саме така операціоналізація може стати наступним етапом емпіричної перевірки концепції мобілізаційної стійкості.

Таким чином, основний теоретичний внесок дослідження полягає не у визначенні абсолютної переваги однієї мобілізаційної моделі над іншою, а в переході від оцінювання валового обсягу мобілізаційного ресурсу до аналізу повного циклу його відтворення. Запропонована рамка зміщує аналітичний фокус із кількості залучених осіб на здатність держави забезпечувати їх підготовку, інтеграцію, ротацію, відновлення та узгодження мобілізаційних потреб із функціонуванням критичних цивільних секторів.

Висновки

Проведене дослідження дає підстави розглядати мобілізацію в умовах війни на виснаження як постійний міжсекторальний механізм державного управління. Його результативність визначається не лише кількістю залучених осіб, а спроможністю держави перетворювати людський ресурс на підготовлену військову спроможність, відновлювати її після втрат і водночас підтримувати критичні цивільні функції.

Порівняння України та російської федерації виявило структурну асиметрію моделей. Україна діє за умов суттєво жорсткіших демографічних і трудових обмежень, що підвищує значення селективності, якості підготовки, бронювання та міжвідомчої координації. Тому українську модель коректно визначати як таку, що має тенденцію до адаптивно-селективного управління, а не як уже завершену селективну систему.

Російська модель спирається на більшу абсолютну ресурсну базу, вищу централізацію та масштабне постійне поповнення через контрактні й квазімобілізаційні механізми. Її короткостроковою функціональною особливістю є здатність підтримувати значний потік нових рекрутів; потенційними довгостроковими обмеженнями є зростання вартості набору, навантаження на систему підготовки, кадрові диспропорції та втрати якості людського капіталу.

Наукова новизна роботи полягає у концептуалізації мобілізації як циклу відтворення оборонного людського ресурсу та розробленні п'ятиблокової аналітичної рамки порівняння мобілізаційних моделей, що інтегрує ресурсний, комплектувальний, інституційний, відтворювальний і міжсекторальний виміри. Такий підхід дозволяє відмежувати констатацію ресурсної асиметрії від оцінювання якості управлінських механізмів.

Практично для України пріоритетними є: інтеграція мобілізаційного планування з прогнозом кадрової критичності економіки; синхронізація набору з пропускнуою спроможністю системи підготовки; інституціоналізація ротації та відновлення як частини мобілізаційного циклу; розвиток системи показників "ефективного поповнення"; регулярне оцінювання соціально-економічних наслідків мобілізаційних рішень.

Обмеження дослідження пов'язані з неповною симетрією відкритих даних і невизначеністю воєнної статистики. Подальші дослідження доцільно спрямувати на кількісну апробацію запропонованої системи індикаторів, побудову сценарних моделей відтворення персоналу та оцінювання впливу різних режимів ротації й бронювання на стратегічну стійкість.

Фінансування

Це дослідження не отримало конкретної фінансової підтримки.

Конкуруючі інтереси

Автори заявляють, що у них немає конкуруючих інтересів.

Використання штучного інтелекту

Під час підготовки рукопису автори використовували ChatGPT (OpenAI) як допоміжний інструмент для систематизації попередньо відібраних авторами матеріалів, мовностилістичного редагування, удосконалення структури окремих фрагментів тексту та технічної перевірки рукопису. Використання системи не замінювало самостійного наукового аналізу та авторського оцінювання джерел. Концепція і методологія дослідження, наукова аргументація, результати, висновки та практичні пропозиції сформовані та остаточно затверджені авторами. Автори перевірили використані джерела та фактичні твердження і несуть повну відповідальність за достовірність, оригінальність та зміст рукопису.

Список використаних джерел

1. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію : Закон України від 21.10.1993 № 3543-XII. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3543-12>.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку : Закон України від 11.04.2024 № 3633-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3633-20>.
3. Деякі питання реалізації положень Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» щодо бронювання військовозобов'язаних на період мобілізації та на

- воєнний час : постанова Кабінету Міністрів України від 27.01.2023 № 76 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>.
4. Семененко О., Царинник В., Ованесян Р. Методичний підхід та моделі організації проведення досліджень за напрямом підвищення ефективності мобілізації в Україні в умовах війни. *Social Development and Security*. 2024. Vol. 14, No. 4. P. 70–89. <https://doi.org/10.33445/sds.2024.14.4.6>.
  5. Волотівський П. Б. Питання забезпечення повноважень органів державної влади у сфері мобілізаційної підготовки та мобілізації. *Наука і оборона*. 2020. № 1. С. 13–20. <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2020-10-1-13-20>.
  6. Семененко О., Гурковський В., Романенко Є., Вербовенко О. Обороздатність держави: організаційно-правові аспекти підготовки громадян до національного спротиву. *Military Science*. 2025. Vol. 3, No. 2. P. 226–239. <https://doi.org/10.62524/msj.2025.3.2.17>.
  7. Jones S. G., McCabe R. Russia's Grinding War in Ukraine: Massive Losses and Tiny Gains for a Declining Power. Center for Strategic and International Studies. 27 January 2026. URL: <https://www.csis.org/analysis/russias-grinding-war-ukraine>.
  8. Center for Strategic and International Studies. Russia's Battlefield Woes in Ukraine. 2025. URL: <https://www.csis.org/analysis/russias-battlefield-woes-ukraine>.
  9. Monaghan S. et al. Is NATO Ready for War? An Assessment of Allies' Efforts to Strengthen Defense and Deterrence since the 2022 Madrid Summit. CSIS. 11 June 2024. URL: <https://www.csis.org/analysis/nato-ready-war>.
  10. Institute for the Study of War / Critical Threats Project. Russian Offensive Campaign Assessments, October 2024. URL: <https://www.criticalthreats.org/analysis/russian-offensive-campaign-assessments-october-2024>.
  11. Institute for the Study of War / Critical Threats Project. Russian Offensive Campaign Assessments, September 2024. URL: <https://www.criticalthreats.org/analysis/russian-offensive-campaign-assessments-september-2024>.
  12. UNHCR. Ukraine Emergency. Updated December 2025. URL: <https://www.unhcr.org/emergencies/ukraine-emergency>.
  13. World Bank Group. (2026). Ukraine: Country Overview. URL: <https://www.worldbank.org/ext/en/country/ukraine>.
  14. Watling J. Force Generation and Training of the Armed Forces of Ukraine. In: Weissmann M., Nilsson N. (eds.). *Russia's War in Ukraine and Modern Warfare: Strategy, Tactics, and Technology*. Oxford University Press, 2026. P. 149–161. <https://doi.org/10.1093/9780198970903.003.0009>.
  15. Russia's War in Ukraine: Taking Stock. In: *Russia's War in Ukraine and Modern Warfare: Strategy, Tactics, and Technology*. Oxford Academic. 2026.
  16. Schwartz P., Gorenburg D. Russian Military Mobilization During the Ukraine War: Evolution, Methods, and Net Impact. CNA, 8 October 2024. Document No. DRM-2024-U-037996-1Rev. URL: <https://www.cna.org/analyses/2024/10/russian-military-mobilization-during-the-ukraine-war>.
  17. Klein M. How Russia Is Recruiting for the Long War: Covertly Mobilising Volunteers While Preparing for a New Round of Compulsory Mobilisation. SWP Comment 2024/C 24. Stiftung Wissenschaft und Politik, 27 June 2024. <https://doi.org/10.18449/2024C24>.
  18. Bergmann M., Snegovaya M. Russia's War in Ukraine: The Next Chapter. Center for Strategic and International Studies, 2025. URL: <https://www.csis.org/analysis/russias-war-ukraine-next-chapter>.
  19. Trach T., Stepanenko K., Barros G., Olmsted J., Sobieski J. Russian Force Generation and Technological Adaptations Update, May 30, 2025. Institute for the Study of War, 30 May 2025. URL: <https://understandingwar.org/research/russia-ukraine/russian-force-generation-and-technological-adaptations-update-may-30-2025/>.

References

1. Verkhovna Rada of Ukraine. (1993, as amended). On Mobilization Preparation and Mobilization, Law No. 3543-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/go/3543-12>.

2. Verkhovna Rada of Ukraine. (2024). On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding Certain Issues of Military Service, Mobilization and Military Registration, Law No. 3633-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/go/3633-20>.
3. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2023, as amended). Resolution No. 76 on reservation of persons liable for military service during mobilization and wartime.
4. Semenenko, O., Tsarynnyk, V., & Ovanesian, R. (2024). Methodological approach and models for organizing research on improving mobilization efficiency in Ukraine during wartime. *Social Development and Security*, 14(4), 70–89. <https://doi.org/10.33445/sds.2024.14.4.6>.
5. Volotivskiy, P. B. (2020). Issues of ensuring the powers of state authorities in mobilization preparation and mobilization. *Nauka i oborona*, 1, 13–20. <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2020-10-1-13-20>.
6. Semenenko, O., Hurkovskiy, V., Romanenko, Ye., & Verbovenko, O. (2025). State defense capability: organizational and legal aspects of preparing citizens for national resistance. *Military Science*, 3(2), 226–239. <https://doi.org/10.62524/msj.2025.3.2.17>.
7. Jones, S. G., & McCabe, R. (2026, January 27). Russia's Grinding War in Ukraine: Massive Losses and Tiny Gains for a Declining Power. CSIS. <https://www.csis.org/analysis/russias-grinding-war-ukraine>.
8. CSIS. (2025). Russia's Battlefield Woes in Ukraine. <https://www.csis.org/analysis/russias-battlefield-woes-ukraine>.
9. Monaghan, S., et al. (2024). Is NATO Ready for War? CSIS. <https://www.csis.org/analysis/nato-ready-war>.
10. Institute for the Study of War / Critical Threats Project. (2024). Russian Offensive Campaign Assessments, October 2024.
11. Institute for the Study of War / Critical Threats Project. (2024). Russian Offensive Campaign Assessments, September 2024.
12. UNHCR. (2025). Ukraine Emergency. <https://www.unhcr.org/emergencies/ukraine-emergency>
13. World Bank Group. (2026). Ukraine: Country Overview. URL: <https://www.worldbank.org/ext/en/country/ukraine>.
14. Watling J. Force Generation and Training of the Armed Forces of Ukraine. In: Weissmann M., Nilsson N. (eds.). *Russia's War in Ukraine and Modern Warfare: Strategy, Tactics, and Technology*. Oxford University Press, 2026. P. 149–161. <https://doi.org/10.1093/9780198970903.003.0009>.
15. Russia's War in Ukraine: Taking Stock. (2026). In *Russia's War in Ukraine and Modern Warfare: Strategy, Tactics, and Technology*. Oxford Academic.
16. Schwartz, P., & Gorenburg, D. (2024, October 8). Russian Military Mobilization During the Ukraine War: Evolution, Methods, and Net Impact. CNA. Document No. DRM-2024-U-037996-1Rev. <https://www.cna.org/analyses/2024/10/russian-military-mobilization-during-the-ukraine-war>.
17. Klein, M. (2024). How Russia Is Recruiting for the Long War: Covertly Mobilising Volunteers While Preparing for a New Round of Compulsory Mobilisation. SWP Comment 2024/C 24. <https://doi.org/10.18449/2024C24>.
18. Bergmann, M., & Snegovaya, M. (2025). Russia's War in Ukraine: The Next Chapter. Center for Strategic and International Studies. <https://www.csis.org/analysis/russias-war-ukraine-next-chapter>
19. Trach, T., Stepanenko, K., Barros, G., Olmsted, J., & Sobieski, J. (2025, May 30). Russian Force Generation and Technological Adaptations Update. Institute for the Study of War. <https://understandingwar.org/research/russia-ukraine/russian-force-generation-and-technological-adaptations-update-may-30-2025/>

This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons «Attribution» 4.0.